

A verbális munkaemlékezet és a fonológiai tudatosság disszociációjáról

Dankovics Natália

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Gyógynevelésügyi Tanszék

Napjaink széles körben elfogadott emlékezeti modellje szerint (Baddeley, 1986) a kognitív feladatok végrehajtása közben egy rövid távú emlékezeti komponens, az ún. munkamemória segítkezik. A munkamemória egyik alrendszere a verbális információk feldolgozásáért felelős fonológiai hurok, mely egy fonológiai tár és egy artikulációs kontrollfolyamat révén működik (Baddeley, 2003; Racsmány, 2004). A verbális munkaemlékezet magyar nyelvű vizsgálóeljárásaira Racsmány – Lukács – Németh – Pléh (2005) tanulmányában találunk számos kiváló példát.

A fonológiai tudatosság (l. pl. Lőrök – Kászonyiné Jancsó, 2009) a (meta)nyelvi tudatosság egyik alkotója, kezdetben önkéntelen, később tudatos tevékenység. Azt jelenti, hogy képesek vagyunk anyanyelvünk értelmes elemeivel a fonológiai szinten műveleteket végezni (a szavakat szótagokra, majd hangokra bontani). A fonológiai tudatosság vizsgálatára Lőrök – Kászonyiné Jancsó (2009) számos hasznos és érdekes feladatot mutat be.

Az olvasás-írás elsajátításának előfeltétele mindkét kognitív alrendszer megfelelő működése (l. pl. Csépe, 2006). E kultúrtechnika elsajátításának akadályozottsága tanulási zavarhoz vezethet. A tanulási zavarra veszélyeztetettség sokszor már az óvodáskorban feltűnik, de iskolába kerülve, az olvasás-írás tanulásának megkezdésével, mindenképpen megmutatkozik mint részképeség-zavar (Gerebenné, 1995; Zangwill, 1995; F. Földi, 2004).

A logopédusok és a fejlesztő pedagógusok külön csoportba sorolják a beszéd fogyatékos (BNO-10: F80) és a nyelvi fejlődési zavart nem mutató, figyelemzavaros (BNO-10: F90) tanulási zavarra veszélyeztetett gyermekeket. Egy nagyobb volumenű kutatás felületeként jelen tanulmányomban arra keresem a választ, hogy kimutatható-e disszociáció a verbális munkaemlékezeti tevékenységre illetve a fonológiai tudatosságra irányuló feladatok eredménye között a beszéd fogyatékos és a figyelemzavaros első osztályos tanulóknál.

Hivatkozások:

Baddeley, A. D. (1986) *Working Memory*, Clarendon Press, Oxford.

Baddeley, A. D. (2003) Working memory and language: an overview, *Journal of Communication Disorders*, 36, 189-208.

Várbíró K. (szerk.) *Fejlődési diszfázia*, BGGYTF, Budapest, 93-147.

Csépe V. (2006) *Az olvasó agy*, Akadémiai Kiadó, Budapest

F. Földi R. (2004) *Hiperaktivitás és tanulási zavarok*, Comenius Bt., Pécs.

Gerebenné Várbíró K. (1995) Szempontok a nyelvi fejlődés zavarának értelmezéséhez. In: Gerebenné Várbíró K. (szerk.) *Fejlődési diszfázia*, BGGYTF, Budapest, 7-27.

Lőrök J. – Kászonyiné Jancsó I. (2009) A fonológiai tudatosság fejlesztése és hatása az írott nyelv elsajátítására. In: Marton Klára (szerk.) *Neurokognitív fejlődési zavarok vizsgálata és terápiája*, ELTE Eötvös Kiadó – ELTE BGGYFK, Budapest, 11-42.

Racsmány M. (2004) *A munkamemória szerepe a megismerésben*, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Zangwill, O. L. (1995) A fejlődési diszfázia fogalma. In: Gerebenné Várbíró K. (szerk.) *Fejlődési diszfázia*, BGGYTF, Budapest, 28-41.

Racsmány M. – Lukács Á. – Németh D. – Pléh Cs. (2005) A verbális munkamemória magyar nyelvű vizsgálóeljárásai, *Magyar Pszichológiai Szemle*, LX. 4. 479-505.